

D. Nr. III 2001
oprac. podst.

W-wa
07-701

Lot 1 kawał

AK
W-WA
Miasto

4 2008

DONAJ Maria

2.180/LSK

SPIS ZAWARTOŚCI TECZKI – DONAJ Maria

I/1. Relacja –

2180/WSK

I/2. Dokumenty (sensu stricto) dotyczące osoby relatora –

I/3. Inne materiały dokumentacyjne dotyczące osoby relatora –

II. Materiały uzupełniające relację k. 11

III/1 – Materiały dotyczące rodziny relatora –

III/2 – Materiały dotyczące ogólnie okresu sprzed 1939 r. –

III/3 – Materiały dotyczące ogólnie okresu okupacji (1939-1945) –

III/4 – Materiały dotyczące ogólnie okresu po 1945 r.

III/5 – inne... k. 16

IV. Korespondencja

A. J. FAPAK k. 14

V. Nazwiskowe karty informacyjne k. 6

VI. Fotografie 1 ksero | 5 kram AK

II) Materiały uzupełniające relacje

- J. Moturicki, Poświęcenie tablicy pamiątkowej Fundusze AK,
„Dziennik Żbicki” nr 11197, kiero, k. 1, s. 1-2
- nekrologi Marii Dowej, „Gazeta Wyborcza, 181, 2008,
19-20, 2008, k. 1, s. 3
- nekrologi Marii Dowej, k. 1, s. 4
- Wspomnienie o Marii Dowej zm. 13, 2008 r. do odrytuwu
w kościele pod wezwaniem Matki Bożej na Ponizkach
w dn. 23, 2008 r., podniesienie w prognozie, autorstwo:
Przyjaciele - Kombatanci, mps, k. 3, s. 5-7.
- J. Leśniewski - Szumowski, „Usta odesatę, prosta i
wśród nas”, mps, 2008, k. 5, s. 8-12

Poświęcenie tablicy pamiątkowej Łączniczek A.K.

18 października br. w Żbikowie odbyły się uroczystości upamiętniające ofiary obozu przejściowego DULAG 121, oraz odsłonięcie i poświęcenie

Składanie kwiatów przez Komitet Obywatelski m. Pruszkowa przed pomnikiem "Tędy przeszła Warszawa", na terenie ZNTK w dniu 18.10.1997r.
fot. A.Warabieda

tablicy upamiętniającej funkcjonowanie skrzynki kontaktowej o kryptonimie 15/5 (w okresie okupacji hitlerowskiej) prowadzonej przez por. **Henrykę Zdanowską**. Tablica ta została umieszczona na domu nr 8 przy ul. Łączniczek AK (dawniej ul. Szkolna).

Po polowej mszy św. ku czci ofiar Dulagu 121, która została odprawiona przed pomnikiem "Tędy przeszła Warszawa" na terenie ZNTK, niemalże wszyscy zgromadzeni z pocztami sztandarowymi na czele, przeszli na ulicę Łączniczek AK. Tu, na rozpoczęcie uroczystości, orkiestra odegrała melodię "Marsza kampsoskiego".

Następnie zabrał głos przewodniczący Rady Miejskiej Pruszkowa inż. **Józef Moczulo**, który zwrócił się do zebranych następującymi słowami:

*"Wielebni księża! Panie i Panowie!
Droga młodzieży!*

Za chwilę zostanie odsłonięta i poświęcona tablica upamiętniająca skrzynkę kontaktową Armii Krajowej, która mieściła się w tym domu. Skrzynkę tę prowadziła pani Henryka Zdanowska ps. "Barbara", która była komendantką Wojskowej Służby Kobiet VI Rejonu w VII Obwodzie "Obroza" Armii Krajowej. Ta formacja Armii Krajowej poniosła szczególne zasługi podczas okupacji niemieckiej. Por. "Barbara" podczas Powstania Warszawskiego utrzymywała łączność z walczącą stolicą, dzięki czemu alianci byli powiadamiani o tragicznej sytuacji ludności i żołnierzy w organizowanej pozog stolicy. W czasie istnienia Dulagu 121 organizowała pomoc dla wypędzonych ze swych domów mieszkańców Warszawy. Wydawała także biuletyn, który zawierał

wiadomości z nasłuchu radiowego. Z zakresu swej działalności zgromadziła bardzo cenne dokumenty, które zgodnie z Jej ostatnią wolą, zostały przekazane do warszawskiego archiwum

Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej. Pani Henryka Zdanowska była człowiekiem bardzo szlachetnym i odwagą przychodziło niejedenkrotnie płacić cenę najwyższą. Była wielką patriotką. Te Jej cechy charakteru, Jej służba Ojczyźnie i całej Jej szereg bohaterów, którymi nasze mia-

sto może się poszczycić i stanowić wzór wychowania następnych młodych pokoleń. Szczególnie my mieszkańcy Żbikowa - najstarszej dzielnicy Pruszkowa - jesteśmy dumni z tego, że pani Henryka Zdanowska żyła i pracowała wśród nas. Cześć Jej pamięci!"

Po tym wystąpieniu nastąpił akt odsłonięcia tablicy upamiętniającej prowadzenie skrzynki kontaktowej. Na tablicy wyryta treść:

W tym domu, w okresie okupacji hitlerowej i Powstania Warszawskiego 1944, mieściła się skrzynka łączności VI Rejonu Helenów VII Obwodu "Obroza" o kryptonimie 15/5 o zasięgu Pruszkowa, Piastowa, Ursusa i Magdalenki. Komendantką skrzynki była Henryka Zdanowska - „Barbara”.

Odsłonięta tablicy dokonali inż. **Józef Moczulo** - przewodniczący Rady Miejskiej Pruszkowa, inż. **Euzebiusz Kietkiewicz** - prezydent miasta i **Weronika Celińska** - łączniczka AK, podkomendna "Barbary".

Poświęcenia tablicy dokonał ks. **Józef Tchórz** - proboszcz żbikowski i o. **Andrzej Lange** - kapelan szpitala tworkowskiego.

Osobą, która poświęciła swe wspomnienia pruszkowskiej patriotce H. Zdanowskiej, była Jej podkomendna, łączniczka **Maria Donaj**. Powiedziała ona:

"Ulica przy której jesteśmy, ulica Łączniczek Armii Krajowej nosiła dawniej nazwę ulicy Szkolnej. W owych czasach, przy tej ulicy, przy domu numer 8, przy którym jesteśmy, otoczonym płotem bardzo wysokim, był dom o szarej elewacji. Ukąty przed

oczami przechodniów, mieścił najważniejszą skrzynkę kontaktową naszego Rejonu VI, skrzynkę łączności Pruszkowa, Piastowa, Ursusa i Magdalenki. Gospodarzem komórki była wspaniała kobieta por. "Barbara" - nasz dowódca i miejsce pracy Jej Łączniczek. Jakże wspaniale była zorganizowana ta skrzynka! Łączniczki dzieliły się na te, które obsługiwały sztab i na te, które obsługiwały sztafetę liniową i chodziły na dalekie trasy do Pruszkowa, w teren do Piastowa, Ursusa i przez Raszyn do Magdalenki. Nasza "Barbara" prowadziła dziennik, w którym każdy z adresatów miał swój kryptonim. Tu nasze łączniczki pod pseudonimami odnotowywane były każdą misją którą spełniały.

Przechowywały swoje meldunki w bardzo różnorodny sposób. Piękne to wówczas były dziewczyny! Meldunki chowały w kwiatkach, w warkoczach - każda według swojego pomysłu. Wędrowały po ścieżkach, które przedtem przeszedzila "Barbara", wiedząc na jakie niebezpieczeństwa naraża swoje łączniczki. Każdą wyprawiała ciepłym i serdecznym słowem. Każdą witała i pytała o przygody jakie je po drodze spotykały.

"Barbara" tu w swojej skrzynce prowadziła również i inne prace. Na strychu tego domu pracowała maszyna, do której przynoszono nasłuchy radiowe prowadzone przez kierownika szkoły powszechnej im. Piłsudskiego pana Giese. Tu treść tych nasłuchów była wypisywana na maszynie, na następnie zanoszona do sióstr Niepokalanek na ul. Szkolną, gdzie przygotowywane były liczne numery naszej gazety Łączniczek. Początkowy nakład w

Przemawia Maria Donaj - łączniczka

fot. A.Warabieda

ilości 50 egzemplarzy, a w czasie Powstania (kiedy tak mało było informacji o tym co w ogóle działo się na terenie Polski i Warszawy) wzrósł do 800 egz.

c.d. na str.10

Poświęcenie tablicy pamiątkowej Łączniczek A.K.

c.d. ze str.9

W czasie powstania Warszawskiego nasza skrzynka rozszerzała swoją działalność i powiększała swoje ścieżki. To stąd szły łączniczki przez front do Warszawy. Stąd łączniczki szły do Kampinosu. Do tej skrzynki przychodziły łączniczki z Kampinosu. Łączniczki nasze, na rozkaz naszego dowódcy "Pawła" chodziły również do "Dulagu 121". Była tu wspaniała integracja, kiedy wszyscy staraliśmy się pomagać sobie wzajemnie. Wśród łączniczek były i te, które zanosily przez front do radia "Błyskawica", informacje o tym co dzieje się w "Dulagu 121". Wówczas to cały świat dowiedział się o krzywdzie jaka spotkała stolicę i nasz naród.

Tą tablicą chcemy uczcić nie tylko działalność naszej skrzynki i naszej "Barbary". Pragniemy uczcić z całego serca uczestniczki wszystkich służb kobiecych, które pomagały przy ratowaniu naszych rodaków z Warszawy, a także kobiety z naszego miasta Pruszkowa, które bezinteresownie włączyły się w tę pomoc".

Kolejne wspomnienie o Henryce Zdanowskiej przedstawił Stefan Palarczyk, żołnierz września z Armii "Pomorze", którego losy zetknęły z bohaterką wydarzenia. Nadmienil, że dzięki H.Zdanowskiej, pracującej w Elektrowni Pruszków, ponad 400 osób otrzymało fałszywe dokumenty o pracy w Elektrowni, co umożliwiło tym osobom poruszanie się nawet po godzinie policyjnej w czasie okupacji. Swoje wystąpienie z apelem do młodych harcerzy zakończył słowami: "Oto najpiękniejszy wzór Polki godnej naśladowania".

W imieniu kombatantów zabrał głos ppłk Jan Sadowski, który przypomniał, że dzień dzisiejszy przypomina wydarzenia sprzed 80 laty. Wówczas w Żbikowie doszło do odsłonięcia pomnika wielkiego Polaka Tadeusza Kościuszki, chociaż była jeszcze wówczas okupacja niemiecka. Wśród zabierających głos był Jan Cierliński - przewodniczący Koła Nr 6 SZŻAK w Pruszkowie, który przeczytał rozkaz komendanta VI Rejonu - Edmunda Krzywdy Rzewuskiego dotyczący (w części) pozytywnej oceny pracy Wojskowej Służby Kobiet.

Syn uczestnika Powstania Warszawskiego w Elektrowni Pruszkowskiej - Andrzej Kurc odczytał swój wiersz poświęcony łączniczkom Armii Krajowej.

Chwilę później pod nowoodświeżoną tablicą złożono kwiaty od władz miasta, kombatantów i osób prywatnych. Wspomnianemu wyżej A.Kurcowi przypadł zaszczyt poprowadzenia ape-

lu poległych. Treść "Wzywam do apelu" prezentujemy poniżej.

Na zakończenie spotkania przed honorowym miejscem uroczystości przeszły pocztystandarowe ponad 15-tu instytucji, organizacji i szkół, oddając salut sztandarami.

Z kronikarskiego obowiązku należy odnotować, że fundatorem tablicy i organizatorem uroczystości była grupa byłych łączniczek zrzeszona w pruszkowskim Kole Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej, przy udziale władz miasta Pruszkowa.

Józef Matusiak

Łączniczkom Armii Krajowej

Marsowa mina, dziecięca buzia, w dziurawym bucie ważny meldunek! Młodzieńczy zapał, niezłomna wiara nawet w wirusach budzi szacunek.

Niosłaś przesyłki przez linie frontu dzielnie żołnierskie pełniąc zadanie. Zna Cię Starówka, Woła, Mokotów muzo zwycięstwa, Nike Powstania!

Dzisiaj po latach gdy wspominamy tamte dni znowu powraca ten wielki zapał i ważna akcja Ci się śni.

Biegiesz z chlebakiem pełnym granatów przez gruz Miasta pod barykadę dodać otuchy swoim chłopakom: "Wyjdzie natarcie! Dziś dacie radę!"

Jeszcze posyłasz promienny uśmiech i - wiotka niby brzozy gałązka wyruszasz pod ulewą kul po nowe, trudne obowiązki.

O Twej postaci pamięć wciąż trwa wspomnienie czynów bohaterских. Dzielna, wspaniała łączniczko z AK Na kartach historii masz już swe miejsce.

Na pociemniałym w ogniu i dymie bitewnym spiżu - wryte Twe imię!

Andrzej Kurc

APEL POLEGŁYCH

Wzywam do apelu

Łączniczki podrejonu Piastów VI Rejonu Armii Krajowej Obwodu "Obroża"
- Janinę Mazurkiewicz ps. "Grażyna"
- Halinę Pipiórską ps. "Sowa"

Aresztowane podczas prowadzenia nasłuchu radiowego dla KG AK, zamordowane po okrutnym śledztwie
Wołam Was - stańcie do apelu!
Odeszły na wieczną wartę!

Wołam Cię bohaterska łączniczko
- Krystynę Mużeczka "Walko"
która niosąc swym kolegom symbol Polski Walczącej, wzięta do niewoli

Więści z Rady Miejskiej

W dniu 23 października br. w Miejskim Ośrodku Kultury przy ul. Miry Zimińskiej-Sygietyńskiej odbyła się LIII Sesja Rady Miejskiej w Pruszkowie.

Na początku Sesji miała miejsce miła uroczystość wręczenia Krzyża Kawalerskiego Orderu Odrodzenia Polski dr Stanisławowi Boczyńskiemu dyrektorowi ZOZ Pruszków. P. dr Boczyński jest urodzonym pruszkowianinem, pracuje w pruszkowskiej służbie zdrowia od 30 lat, dwukrotnie pracował na placówkach zagranicznych, obecnie jest dyrektorem ZOZ Pruszków.

c.d. na str.11

w bitwie pod Pęcicami, poniostał śmierć żołnierską

Wzywam Cię. Stań do apelu!

Poległa na polu chwały!

Wzywam wspaniałą kadrę dowódczą kobiecych służb i oddziałów

- Komendantkę Sztafety Głównej i Liniowej Łączności VI Rejonu Obwodu "Obroża" - por."Barbarę" Henrykę Zdanowską

- Komendantki łączności liniowej podrejonów Piastów i Ursus

- por. Hannę Szubert ps. "Aldona"

- sierż. Halinę Rychcik ps. "13"

Wzywam Was - stańcie do apelu!

Odeszły na wieczną wartę!

Komendantko Wojskowej Służby Kobiet AK lewobrzeżnej Warszawy Obwodu "Obroża"

- por. Janino Młodzińska

Komendantki WSK w Rejonie Pruszków i podrejonie Piastów

- por. Mario Cichońska ps. "Sylwestra"

- por. Władysława Krygier ps. "Walska"

Wzywam Was - stańcie do apelu!

Odeszły na wieczną wartę!

Łączniczki, Sanitariuszki. Żołnierze Służby Gospodarczej WSK AK, Harcerki "Szarych Szeregów" poległe, pomordowane i zmarłe, które spełniłyście święty obowiązek wobec Ojczyzny. Tak jak stawałyście do walki o Wolną Polskę

Staćcie, stańcie do apelu!

Cześć Ich pamięci!

Kobietom, które z narażeniem życia własnego i swoich bliskich, udzielały bezinteresownej pomocy Powstańcom i ludności cywilnej Warszawy, na terenie Obozu "Dulag 121" i poza jego murami, składamy dziś z głęboką czcią należny hołd. Niechaj dla potomnych stanowią przykład i symbol wspaniałej solidarności cierpiącymi.

Stołeczna · Nekrologi 31

www.gazeta.pl · Gazeta Wyborcza · Piątek 18 stycznia 2008

Z sercem pełnym żalu zawiadamiamy,
że w dniu 13 stycznia 2008 roku
w wieku 84 lat, odeszła od nas
nasza kochana Siostra i Ciocia

Maria Donaj

wieloletni profesor i wychowawca
XV Liceum im. N. Żmichowskiej w Warszawie,
żołnierz AK VI Rejonu „Obroża”

Nabożeństwo żałobne odprawione zostanie
w środę, 23 stycznia 2008 roku o godzinie 12.00
w kościele pw. św. Karola Boromeusza w Warszawie
(Stare Powązki), po którym nastąpi wyprowadzenie
do grobu rodzinnego na cmentarzu miejscowym.

O czym zawiadamia pogrążona w smutku i żalobie

rodzina

Z wielkim smutkiem zawiadamiamy,
że w dniu 13 stycznia 2008 roku
odeszła od nas

Maria Donaj

ps. „Krystyna”

wiceprezes Zarządu Okręgu Warszawa-Powiat
Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej.

Żegnamy niestrudzonego działacza społecznego
w środowisku weteranów,
oddanego sprawie tradycji i etosu AK.
Będzie nam bardzo brakowało Jej inicjatyw
związanych z ochroną pamięci
czynu zbrojnego Armii Krajowej.

Uroczystości pogrzebowe odbędą się
w środę, dnia 23 stycznia 2008 roku
na Cmentarzu Powązkowskim,
po mszy świętej o godzinie 12.00
w kościele św. Karola Boromeusza.

Rodzinie

śp. Zmarłej

składamy

wyrazy serdecznego współczucia

towarzysze broni i przyjaciele

Stołeczna · Nekrologi 11

Gazeta Wyborcza · Sobota-niedziela 19-20 stycznia 2008

W dniu 13 stycznia 2008 roku
zmarła nasza droga Przyjaciółka

mgr Maria Donaj

ppor. Armii Krajowej

Kobieta wielkiego serca, gorąca patriotka,
niestrudzona w pracy społecznej, przyjaciółka młodzieży,
życzliwa dla wszystkich.

W czasie okupacji niemieckiej łączniczka
(pseudonim „Krystyna”) VI Rejonu „Helenów”,
VII Obwód „Obroża” Armii Krajowej.

Po wojnie zgodnie z powołaniem,
profesor szkół średnich, ostatnio w XV Liceum
Ogólnokształcącym im. N. Żmichowskiej w Warszawie.
Członek Zarządu Światowego Związku
Żołnierzy Armii Krajowej - VII Okręg „Obroża”
Warszawa-Powiat.

Odnaczona Krzyżem Kawalerskim Orderu
Odrodzenia Polski, Warszawskim Krzyżem Powstańczym,
Złotym Krzyżem Zasługi,
Złotą Odznaką „Za Zasługi dla Warszawy”,
Złotym Medalem Opiekuna Miejsc Pamięci Narodowej,
oraz wieloma innymi odznaczeniami.

Żałobna msza święta odbędzie się
dnia 23 stycznia o godzinie 12.00
w kościele pod wezwaniem św. Karola Boromeusza na Powązkach,
po czym nastąpi wyprowadzenie
do grobu rodzinnego na miejscowym cmentarzu.

Żegnamy Cię z wielkim żalem, droga Marysiu.
Pozostaniesz na zawsze w naszych sercach
i w naszej pamięci

koleżanki i koledzy
ze Światowego Związku Żołnierzy
Armii Krajowej

W dniu 13 stycznia 2008 roku
zmarła nasza droga Przyjaciółka

mgr Maria Donaj

ppor. Armii Krajowej

Kobieta wielkiego serca, gorąca patriotka,
niestrudzona w pracy społecznej, przyjaciółka młodzieży,
życzliwa dla wszystkich.

W czasie okupacji niemieckiej łączniczka
(pseudonim „Krystyna”) VI Rejonu „Helenów”,
VII Obwód „Obroża” Armii Krajowej.

Po wojnie zgodnie z powołaniem,
profesor szkół średnich, ostatnio w XV Liceum
Ogólnokształcącym im. N. Żmichowskiej w Warszawie.

Członek Zarządu Światowego Związku
Żołnierzy Armii Krajowej - VII Okręg „Obroża”
Warszawa-Powiat.

Odnaczona Krzyżem Kawalerskim Orderu
Odrodzenia Polski, Warszawskim Krzyżem Powstańczym,
Złotym Krzyżem Zasługi,

Złotą Odznaką „Za Zasługi dla Warszawy”,
Złotym Medalem Opiekuna Miejsc Pamięci Narodowej,
oraz wieloma innymi odznaczeniami.

Żałobna msza święta odbędzie się
dnia 23 stycznia o godzinie 12.00
w kościele pod wezwaniem św. Karola Boromeusza na Powązkach,
po czym nastąpi wyprowadzenie
do grobu rodzinnego na miejscowym cmentarzu.

Żegnamy Cię z wielkim żalem, droga Marysiu.
Pozostaniesz na zawsze w naszych sercach
i w naszej pamięci

*koleżanki i koledzy
ze Światowego Związku Żołnierzy
Armii Krajowej*

Żegnając
Panią Profesor

ŚP

Marię Donaj

zmarłą w dniu 13 stycznia 2008 roku w Warszawie
nieodżałowanej pamięci nauczycielkę i wychowawczynię
wielu pokoleń żmichowiaków serdeczne wyrazy współczucia składa

Rodzinie Zmarłej

w imieniu wychowanków

*Stowarzyszenie Wychowanków i Absolwentów
XV LO im. N. Żmichowskiej*

Przyjaciele M. Tremblin 23.08

6-51

Wspomnienie o Marii Donaj zmarłej 13 stycznia 2008 roku
do odczytania w kościele pod wezwaniem Karola Boromeusza
na Powazkach w dniu 23 stycznia 2008 roku,
podczas uroczystości pogrzebowej o godzinie 12.

Przyjaciele – kombatanci.

do Bibliotek

Żegnając Marysię Donaj wspominamy jej oddanie rodzinie, patriotyzm, niestrudzoną pracę społeczną, pracę dla młodzieży i z młodzieżą.

W czasie okupacji niemieckiej działała pod pseudonimem „Krystyna” jako łączniczka VI Rejonu „Helenów” VII Obwodu „Obroza” Armii Krajowej. Poza funkcją łączniczki kolportowała prasę podziemną, dostarczała także wskazanym adresatom „grypsy” z gestapowskich więzień i lewe dokumenty dla żołnierzy Podziemia.

W czasie Powstania Warszawskiego była wraz innymi łączniczkami skierowana przez Komendantkę Łączności Henrykę Zdanowską (pseudonim „Barbara”) do pracy w pruszkowskim obozie Durchgangslager 121. Łączniczki, pracujące tam jako sanitariuszki, niosły pomoc warszawiakom egzystującym w warunkach urągającym elementarnym zasadom humanitaryzmu. Najważniejszym jednak zadaniem ich było wyprowadzanie różnymi sposobami, z narażeniem własnego życia, więzionych tam znanych osobistości i powstańców, którym groziło rozstrzelanie lub wywiezienie do obozu koncentracyjnego. Potem Maria – sanitariuszka w szpitalu na Wrzesinie niosła pomoc rannym i chorym wydostanym z obozu.

Po wojnie zdała maturę i rozpoczęła pracę jako nauczycielka, podnosząc jednocześnie kwalifikacje wymagane do zawodu pedagoga, który uważała za swoje powołanie. Kolejne etapy wiedzy zdobywała w latach 1950 – 1955, uzyskując stopień magistra biologii i tytuł profesora szkoły średniej.

Ostatnim miejscem jej pracy zawodowej było XV Liceum Ogólnokształcące im. Narcyzy Żmichowskiej w Warszawie. Tutaj, w ciągu trzydziestu ośmiu lat pracy nauczycielskiej była opiekunką szkolnego Koła PCK, zainspirowanego przez nią Koła Przyjaciół Kombatanta oraz Koła Krajoznawczo – Turystycznego, którego członkowie prowadzili dzienniczki. Obok relacji z odwiedzanych miejscowości zamieszczane były tam również miejsca pamięci narodowej spotkane na danym terenie.

Równolegle z pracą zawodową Maria podjęła niełatwą i odpowiedzialną pracę na rzecz etosu Armii Krajowej. „Barbara” – Komendantka Łączności VI Rejonu Armii Krajowej powierzyła Marii wykonanie swego testamentu, co polegało na uporządkowaniu i przekazaniu do archiwum zgromadzonych dokumentów. Wkrótce praca ta objęła zbiory całej „Obrozy”, jak również dokumenty i relacje zbierane przez osoby prywatne i akta zdeponowane w archiwum Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. Realizując polecenie „Barbary”, Maria utworzyła grupę archiwistek, w skład której weszły dawne łączniczki AK. Prace nad właściwym uporządkowaniem i oznakowaniem zgromadzonych dokumentów trwały 15 lat. Na pracownię archiwistek Maria przeznaczyła własne mieszkanie. Efektem tej pracy było etapowe

przekazywanie do Archiwum Akt Nowych w Warszawie dokumentów zawartych w czterdziestu siedmiu teczkach tematycznych. Również materiały dotyczące pracy konspiracyjnej kobiet, podzielone na 24 pozycje tematyczne, przekazane zostały do komisji działającej przy Towarzystwie Miłośników Historii. - *Komisji Kobiet w Walce o Niepodległość Polski.*

Maria Donaj pełniła funkcje wiceprezesa Zarządu Okręgu Warszawa Powiat Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej wykazując inicjatywę w przydzielonej jej działalności historyczno - edukacyjnej. Organizowała na terenie dawnego Obwodu „Obroza” konkursy dla młodzieży związane z wiedzą o walce niepodległościowej w latach 1939 - 1945 oraz prelekcje dla szkół podstawowych i średnich, uzupełniające wiadomości młodzieży z najnowszej historii.

Kolejną pracą Marii na rzecz etosu Armii Krajowej, prowadzoną na obszarze Obwodu „Obroza”, była akcja oddawania pod opiekę: kierownikom szkół, zarządom gmin, parafiom i innym placówkom miejsc pamięci narodowej. Zgody na przyjęcie obowiązku opieki zazwyczaj nie odmawiano. Była ona potwierdzana protokołem przejęcia..

Maria uczestniczyła przez wiele lat w Rajdzie Szlakiem Naszej Historii organizowanym w Pruszkowie i okolicy dla młodzieży szkolnej. Podczas rajdu Maria pełniła funkcje prelegenta przy tablicy pamiątkowej łączniczek „Barbary” przy ulicy Łączniczek Armii Krajowej w Pruszkowie. Tablica ta powstała z inicjatywy Marii, ~~również jej staraniem ulica, na której ta tablica wmurowana została~~ ^{na} przemianowana ze Szkolnej ~~na~~ ulicę Łączniczek AK. Prócz tego niestrudzona rzeczniczka etosu walczących o wolność doprowadziła do wmurowania w kościele zbikowskim tablicy upamiętniającej działalność „Barbary” - Henryki Zdanowskiej - Komendantki Łączności Rejonu.

Mając przed oczyma drobną, kruchą postać Marii i pamiętając o wielkim brzemieniu pracy społecznej, jaki wzięła na swoje barki, trzeba pochylić czoło przed tytaniczną siłą ducha, oddaniem się pracy dla Sprawy, dla innych, dla Polski.

Marysiu, nasza serdeczna, kochana uczestniczko dobrych i złych chwil wspólnie przeżywanych w momentach zwątpienia i w chwilach nadziei, choć odeszłaś, na zawsze pozostaniesz wśród nas.

Wierzmy, że Pan Wszechświata przytulił cię do serca, kiedy zjawiłaś się w Jego Domu. Złóż u jego tronu Twoje i nasze błaganie, aby w Polsce, Wolnej od nieprzyjaciół, zapanowała zgoda, sprawiedliwość i gospodarność, aby była krajem pokoju i szczęścia, takim, jaki widzieliśmy w naszych marzeniach.

„Na przedpolu Warszawy”
Zofia Losiewicz Chmurowa – redaktorka Zeszytów historycznych i
w czasie konspiracji Szare Szeregi ^{Przełomu Pruszkowskiego} VII Obwodu „Obroża”

CHOĆ ODESZŁAŚ, POZOSTAŁAŚ WŚRÓD NAS

W dniu 13 stycznia 2008 roku niespodziewanie odeszła od nas na wieczną wartę św. pamięci mgr Maria Donaj podporucznik Armii Krajowej.

Była osobą wielkiej dobroci, skromną, nigdy nie mówiącą o swoich wielkich zasługach, czy trudnościach w pracy społecznej. Co więcej, potrafiła czerpać satysfakcję z osiągnięć innych, szczerze ciesząc się ich dokonaniem, co jest cechą rzadko spotykaną. Jej wielka, wielokierunkowa działalność budzi podziw i wielki szacunek wszystkich, którzy znają bieg jej pracowitego życia.

Podczas okupacji niemieckiej działała pod pseudonimem „Krystyna” jako łączniczka VI Rejonu „Helenów” VII Obwodu „Obroża” Armii Krajowej. Poza odpowiedzialną funkcją łączniczki kolportowała prasę podziemną, dostarczała także pod wskazane adresy lewe dokumenty dla żołnierzy Podziemia i „grypsy” z gestapowskich więzień.

W czasie Powstania Warszawskiego była wraz z innymi łączniczkami skierowana przez Komendantkę Łączności Henrykę Zdanowską „Barbarę” do pracy w pruszkowskim obozie Durchgangslager 121. Łączniczki, pracując tam jako sanitariuszki, niosły pomoc warszawiakom egzystującym w warunkach urągających elementarnym zasadom humanitaryzmu. Najważniejszym jednak ich zadaniem było wyprowadzanie różnymi sposobami, często z narażeniem na okrutne represje Niemców, więzionych tam znanych osobistości i powstańców, którym groziło rozstrzelanie lub wywiezienie do obozu koncentracyjnego. Maria pracowała także jako sanitariuszka w szpitalu na Wrzesinie zapelnionym rannymi i chorymi warszawiakami wyprowadzonymi z „Dulagu”.

Po wojnie Maria zdała maturę i rozpoczęła pracę jako nauczycielka, podnosząc jednocześnie kwalifikacje wymagane do zawodu pedagoga, który uważała za swe powołanie. Kolejne etapy wiedzy profesjonalnej zdobywała w latach 1950 – 1972, uzyskując stopień magistra biologii i tytuł profesora szkoły średniej.

Ostatnim miejscem jej pracy zawodowej było XV Liceum Ogólnokształcące im. Narcezy Żmichowskiej w Warszawie. Tutaj, w ciągu trzydziestu ośmiu lat pracy nauczycielskiej, była opiekunką szkolnego Koła PCK, zainspirowanego przez nią Koła Przyjaciół Kombatanta oraz Koła Krajoznawczo – Turystycznego, którego członkowie prowadzili dzienniczki. Obok relacji z odwiedzanych miejscowości zamieszczane tam były według wskazówki Marii również miejsca pamięci narodowej spotkane na danym terenie.

Równoległe z pracą zawodową Maria kontynuowała niełatwą i odpowiedzialną działalność na rzecz etosu Armii Krajowej. Od 1982 roku uczestniczyła w pracy środowiska żołnierzy VII Obwodu „Obroza” Armii Krajowej. Z chwilą powstania w 1990 roku Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej została powołana na wiceprezesa Zarządu Okręgu Warszawa-Powiat ŚZŻAK. Powierzono jej wówczas działalność edukacyjno-historyczną, którą prowadziła do końca życia.

Z racji pełnionej funkcji do zadań Marii należało zbieranie dokumentów, relacji, sprawozdań i wykazów żołnierzy z czasów walki niepodległościowej w latach 1939 – 1945 i z czasów późniejszych. Praca ta obejmowała początkowo VI Rejon „Helenów” Armii Krajowej, rozszerzając się z czasem również na pozostałe Rejony VII Obwodu „Obroza” AK. Archiwalia te zostały wzbogacone przez Komendantkę Łączności VI Rejonu Henrykę Zdanowską „Barbarę”, która w 1994 roku przekazała Marii wraz ze swym testamentem przechowywane u niej dokumenty, także pamiątki rodzinne i własne. Wspomniany testament zobowiązywał Marię do

zorganizowania z byłych łączniczek wskazanych w testamencie przez „Barbarę” zespołu archiwistek, które zajmą się posegregowaniem, oznakowaniem i przekazywaniem sukcesywnie zebranych dokumentów do archiwum państwowego. Maria wywiązała się z realizacji zadania z wrodzoną jej sumiennością i oddaniem. Powołała zespół archiwistek. Na gromadzenie napływających dokumentów i prace archiwalne oddała własne mieszkanie. Prace te trwały około piętnastu lat. Ich efektem było stopniowe przekazywanie do Archiwum Akt Nowych w Warszawie napływających dokumentów, segregowanych według czternastu działów tematycznych. Łączna ilość przekazanych archiwaliów zawarta była w około trzystu tezkach. Był to początek utworzenia w Archiwum Akt Nowych nowego działu dokumentów „Czynu Zbrojnego”.

Materiały dotyczące kobiet pracujących w konspiracji zostały przekazane do Komisji Historii Kobiet w Walce o Niepodległość działającej przy Towarzystwie Miłośników Historii.

Osobiste pamiątki Henryki Zdanowskiej, wśród których były listy i zdjęcia związane trwającą od lat gimnazjalnych przyjaźnią z Jadwigą Piłsudską, fotografie z domu państwa Piłsudskich, gdzie bywała „Barbara” gościem, przekazane zostały do Muzeum Marszałka Piłsudskiego w Sulejówku. Za dar ten zespół archiwistek otrzymał pisemne podziękowanie Jadwigi Piłsudskiej.

Wielokierunkowa, edukacyjna działalność Marii znacznie przekraczała środowisko jej pracy zawodowej, to jest XV Liceum im. Narcyzy Żmichowskiej. Organizowała bowiem na terenie dawnego Obwodu „Obroza” konkursy dla młodzieży związane z wiedzą o walce niepodległościowej w latach 1939 – 1945 oraz prelekcje dla uczniów szkół podstawowych i średnich, uzupełniające wiadomości z najnowszej historii.

Kolejną pracą Marii na rzecz etosu Armii Krajowej, prowadzoną na obszarze byłego Obwodu „Obroza”, była akcja

oddawania miejsc pamięci narodowej pod opiekę kierownikom szkół, zarządom gmin, parafiom i innym placówkom. Akt ten był potwierdzany protokołem przyjęcia. Zgody na przyjęcie obowiązku opieki nad pomnikami historii zazwyczaj nie odmawiano.

Równocześnie w latach 1994 – 1996 Maria pracowała w Komitecie Redakcyjnym Zeszytów Historycznych „Na przedpolu Warszawy”, wydawanych przez Zarząd Okręgu Warszawa-Powiat ŚZŻAK. Ponadto Maria z ramienia Zarządu Okręgu Warszawa-Powiat sprawowała opiekę nad Kołem ŚZŻAK nr 5 – Piaseczno „Gątyń”.

Uczestniczyła też przez wiele lat, dopóki pozwalał na to stan jej zdrowia w Rajdzie Szlakiem Naszej Historii, organizowanym przez Koło nr 6 ŚZŻAK dla młodzieży szkolnej z Pruszkowa i okolic, ostatnio rozszerzonego o Koło nr 7 – Ożarów. Uczestnictwo w rajdzie uważała za obowiązek i okazję przekazania młodzieży swych własnych przeżyć okupacyjnych i wzorów młodych bohaterów, którzy nade wszystko umiłowali swą Ojczyznę, dla niej pracowali i umierali.

Utrzymywała stały kontakt z generał Elżbietą Zawacką „Zo” – jedyną kobietą w środowisku „cichociemnych”¹ i za jej pośrednictwem z Pomorskim Archiwum AK. Współpraca ta polegała między innymi na opracowywaniu i przesyłaniu biogramów kobiet uczestniczących w konspiracji.

W bogatym rejestrze prac Marii na rzecz etosu Armii Krajowej widnieją ponadto:

- Inicjatywa upamiętnienia miejsca, gdzie podczas wojny mieściła się skrzynka kontaktowa łączniczek VI Rejonu AK. Maria wraz z grupą byłych łączniczek uczestniczyła w kolejnych fazach realizacji tego zamierzenia, od momentu projektu poprzez wykonanie aż do zebrania koniecznych funduszy. W dniu 18 października 1997

¹ Taki kryptonim przyjęto dla zrzuconych z samolotów naszych zachodnich aliantów na teren okupowanej Polski odpowiednio przeszkolonych w Anglii polskich oficerów.

roku tablica, wmurowana w ścianę domu przy ulicy Łączniczek AK nr 8 (wcześniej ulica Szkolna) została uroczystie poświęcona.

- Inicjatywa i współudział w zaprojektowaniu i wykonaniu oraz wmurowaniu w żbikowskim kościele parafialnym tablicy poświęconej pamięci Henryki Zdanowskiej „Barbary” Komendantki Łączności VI Rejonu AK.

- Organizowanie porządkowania grobów, żołnierzy VII Obwodu „Obroza” spoczywających na wojskowym i cywilnym cmentarzu powązkowskim.

- Organizowanie w latach dziewięćdziesiątych spotkań dyskusyjnych w środowisku Grupy Samopomocy Koleżeńckiej Warszawa - Mokotów. Tematem spotkań były działalność i akcje niepodległościowe żołnierzy VII Obwodu AK.

Pomimo ogromu prac związanych z historią w latach niewoli, Maria znajdowała zawsze czas dla rodziny, służąc jej z oddaniem ilekroć zaistniała taka potrzeba.

Jej życzliwy stosunek do otoczenia emanował z jej serca także na ludzi spoza rodziny. Była gotowa pomóc każdemu, służyć dobrą radą lub obdarować przynajmniej dobrym słowem.

Marysiu, mamy przed oczami Twój pogodny uśmiech i czujemy ciepły, przyjacielski uścisk Twej dłoni. Byłaś z nami w dobrych i złych chwilach i pozostaniesz wśród nas.

III Inne materiały dotyczące relatora

- biogram „Maria Dony i Jej życie”, oprac. zbornikowe,
mps, 2 egzemplarze, k. 16, s. 16

w rozmowie telefonicznej z dn. 2. V 2011
p. M. Tremblin wypręta spod u
prestawi materiał o Marii Donaj
do Avelionum Comunistico.

M. Dziemba

biogramy nie wykonane
w "Sylwetkach" t. III

⑦

✓ notka porządkowa

Maria Donaj i Jej życie

(1923-2008)

W dniu 13 stycznia 2008 r. niespodziewanie zmarła mgr Maria Donaj, ppor. Armii Krajowej VI Rejonu VII Obwodu AK „Obroza”. Drobna, krucha osoba, której życiorys mógłby wystarczyć na życie nie tylko jednego człowieka.

Urodziła się ^{Kwieciana} 20~~04~~ 1923 r. w Poznaniu. Ojciec Józef był przedsiębiorcą handlowym, matka Leokadia, z domu Jarczewska zajmowała się domem i dziećmi. Rodzeństwo Marii to: najstarszy brat Bogusz, żołnierz AK VI Rejonu VII Obwodu AK „Obroza”, a podczas Powstania Warszawskiego partyzant zgrupowania „Kampinos”, ps. „Maciej”, dwie młodsze siostry - Leokadia, żołnierz VI Rejonu AK, ps. „Cyryla” i najmłodsza Aleksandra. Rodzina mieszkała w Wolsztynie do czasu kryzysu lat trzydziestych. Wówczas, z powodu zmiany pracy ojca, nastąpiło przeniesienie ³¹² (do Pruszkowa). Było to w 1935 r. Maria uczęszczała do Gimnazjum im. Tomasza Zana w Pruszkowie i do 1939 r. ukończyła trzy klasy. W okresie okupacji, na kursach tajnego nauczania uzyskała świadectwo dojrzałości, przerabiając program gimnazjum i liceum.

Pracę konspiracyjną w Armii Krajowej rozpoczęła w lipcu 1944 r., składając przysięgę jako łączniczka VI Rejonu VII Obwodu „Obroza”. Znalazła się w grupie dowodzonej przez Komendantkę Henrykę Zdanowską, ps. „Barbara”. Poza obowiązkami związanymi z łącznością, kolportowała prasę podziemną, dostarczała odpowiednie dokumenty ludziom ukrywającym się przed Niemcami itp. W czasie Powstania Warszawskiego pełniła również funkcję sanitariuszki na terenie „Dulagu 121” (obóz przejściowy dla ludności wyrzuconej z Warszawy) (w Pruszkowie) oraz w szpitalu we Wrzesinie (dzielnica Pruszkowa), wypełnionym rannymi i chorymi warszawiakami, a wśród nich ukrywającymi się powstańcami.

Najpoważniejsza była praca w Dulagu, gdzie Maria, z narażeniem życia potrafiła wyprowadzić (z terenu obozu) ludzi i ulożować ich w bezpiecznym

miejscu. Wśród nich było wiele ważnych osobistości z władz Podziemnego Państwa Polskiego.

Po zakończeniu wojny w 1945 r. rozpoczęła pracę w dziedzinie oświaty, ciągle ^{bodowano} doszkalać swoje kwalifikacje pedagogiczne mając na uwadze zawód ^{ze względu na obrany} nauczyciela i poświęcenie się pracy społecznej ^{która uważała} za swoje powołanie życiowe. I tak kolejno pracowała w Liceum Rolniczym w Mokoszynie (ziemia sandomierska), następnie, po ukończeniu studiów i uzyskaniu dyplomu w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Warszawie, uczyła biologii i chemii w Liceum Ogólnokształcącym w Mszczonowie. Jednocześnie znajdowała czas na organizowanie kursów doszkalających dla młodzieży opóźnionej w nauce oraz udzielała pomocy sanitarnej okolicznej ludności.

W roku 1955 podjęła pracę nauczycielki biologii w XV Liceum Ogólnokształcącym im. Narcyzy Żmichowskiej w Warszawie. Tu pracowała najdłużej, aż do 1989 r. W roku 1971 uzyskała tytuł magistra biologii w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Krakowie. W roku 1972 Kuratorium Oświaty m.st. Warszawy przyznało jej tytuł profesora szkoły średniej.

Była znakomitym pedagogiem zaangażowanym mocno w pracę zawodową, społeczną oraz wychowanie młodzieży w duchu patriotycznym. Zorganizowała Szkolne Koło PCK, Koło Przyjaciół Kombatanta, opiekowała się Kołem Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego.

Pod jej kierunkiem i z wpajaną przez nią miłością do ojczyzny, młodzież redagowała na użytek wewnętrzny szkoły ilustrowaną kronikę, w której oprócz materiałów krajoznawczych znajdowały się wiadomości związane z miejscem wydarzeń historycznych.

Ceniona przez uczniów i całe ciało pedagogiczne, została uhonorowana podniosłą uroczystością w auli szkolnej. W Izbie Pamięci poświęconej jej osobie odsłonięto tablicę pamiątkową. (Jest to sala biologii, w której Maria uczyła i wiele czasu poświęcała swoim kochanym uczniom.) Tablica w niej

~~uczyła i wiele czasu poświęcała swoim kochanym uczniom.~~ Tablica ^{ta} (w niej) (zawieszona) pokryta jest małymi karteczkami, na których dziewczęta i chłopcy wyrażają swoje serdeczne myśli o ukochanej Pani Profesor od biologii. Oprócz pracy zawodowej i z chwilą powstania Środowiska VII Obwodu AK „Obroza”, tj. od 1982 r., rozpoczął się ^{okres} (okres) działalności Marii na rzecz etosu Armii Krajowej. Powołana została do Zarządu Środowiska, a (potem po transformacji) z chwilą powstania w 1990 r. Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej, weszła w skład Zarządu Okręgu Warszawa Powiat, sprawując funkcję Wiceprezesa Okręgu i będąc odpowiedzialną za pion edukacyjno-historyczny.

Okręg Warszawa Powiat obejmuje historyczny teren przedwojennego obszaru Warszawa - Powiat, nazwanego w okresie okupacji przez Armię Krajową VII Obwodem „Obroza”.

Decyzją Zarządu, powierzono Marii (między innymi) poważne zadanie zorganizowania prac nad (powstaniem) Archiwum Obwodu. Do pracy tej przystąpiła z zapałem i sumienną gorliwością. Z jej inicjatywy powstał zespół z grona łączniczek VI Rejonu „Helenów” - Pruszków, początkowo ^{dwie} (dwóch), a w (okresie) późniejszym ^{cztery} (czterech) osoby.

Na gromadzenie zebranych materiałów i prowadzenie prac archiwalnych przeznaczyła swoje mieszkanie prywatne w okresie od 1990 r. aż do ostatniego spotkania zespołu, tj. w grudniu 2007 r. Prace początkowe polegały na ^{pracy dotowania} (opracowaniu) systemu oznaczeń poszczególnych zbiorów, działów, teczek i pozycji.

Uczestnicząc w zebraniach Zarządu, Kół oraz różnych spotkaniach z żołnierzami VII Obwodu, Maria zbierała materiały związane z działalnością konspiracyjną zarówno z okresu II Wojny Światowej, jak również z okresu powojennego. Na materiały te składały się oryginalne dokumenty, prasa konspiracyjna, (opracowania organizacji przyszłego Państwa Polskiego), relacje, wspomnienia z wydarzeń związanych z działalnością konspiracyjną, mikrofilmy oraz kopie dokumentów, meldunków itp. W zbiorach archiwalnych odrębny

15 - 4

4

dział poświęcony został działalności Środowiska „Obroza” oraz późniejszej działalności Okręgu Warszawa Powiat, tj. sprawozdaniom okresowym, zdjęciom i kasetom z uroczystości i różnych spotkań byłych żołnierzy Armii Krajowej.

Osobny dział zawiera szczegółową dokumentację Miejsc Pamięci na terenie VII Obwodu, tj. zdjęcia i opisy tablic, pomników, pamiątkowych głazów pomnikowych itp. poszczególnych Rejonów. Maria kwalifikowała te materiały w tematyczne zbiory i dalej, we współpracy z zespołem opracowane (zostały) skrupulatnie (spisy poszczególnych obiektów).

W październiku 1994 r. zmarła Komendantka łączności VI Rejonu „Helenów” - Pruszków Henryka Zdanowska, ps. „Barbara”. Zmarła zostawiła testament z wyznaczeniem zadań dla podległych żyjących łączniczek, wyznaczając Marię jako przewodniczącą tego zespołu składającego się z 5 osób.

(Przed Marią stało następne poważne zadanie do wykonania, a mianowicie) uporządkowanie materiałów archiwalnych pieczołowicie zbieranych przez „Barbarę” z narażeniem życia.

(Prace nad opracowaniem tego archiwum rozpoczęły się już pod koniec 1994 r.) Sporządzonych zostało 14 teczek tematycznych oraz albumy ze zdjęciami i innymi pamiątkami, np. opaska z Godłem Polski, przy której składano przysięgę w okresie wojny. Zbiory archiwalne Henryki Zdanowskiej, zgodnie z ustaleniami Zarządu Okręgu stały się częścią składową Archiwum VII Obwodu AK „Obroza”.

Maria z zadania wyznaczonego przez swoją Komendantkę wywiązała się znakomicie z pełną sumiennością.

(Opracowane) zbiory (całego) Archiwum VII Obwodu zostały przekazane przez Marię i zespół do Archiwum Akt Nowych w Warszawie w trzech etapach, począwszy od 1997 r. (Prace trwały od 1990 r.) aż do 2007 roku, zbiory (zaś) obejmują 14 działów i około 300 teczek tematycznych. Wielką zasługą Marii była inicjatywa przekazania (pod opiekę) poszczególnych Miejsc Pamięci (tablic,

podpisane wznym 5

0

pomników itp.) instytucjom, (urzędom), szkołom, (oraz) kościołom. Sporządzone (zostały) pod Jej kierownictwem akta dotyczące danego miejsca i protokół obustronnie podpisany przez przekazującego i przyjmującego obowiązki opieki nad danym obiektem. Z Jej inspiracji powstał zespół łączniczek, które zajęły się sprawą upamiętnienia miejsca, gdzie podczas okupacji znajdowała się skrzynka łączności VI Rejonu oznaczona kryptonimem 15/5. (Zespół ten zajął się zbiorą) funduszy, (zebrane zostały) opracowaniem projektu i wykonaniem tablicy pamiątkowej, której odsłonięcie odbyło się w 1997 roku (na domku pp. Zdanowskich w Pruszkowie, przy ul. Łączniczek AK 8 (dawna ulica Szkolna). (Dodać należy, że domek ten rozebrano i na nowo cały zespół wraz z Marią zajął się sprawą zamontowania tej tablicy na nowym budynku powstałym w tym samym miejscu.) Pamięając o przeszłości i) swojej Komendantce Henryce Zdanowskiej, Maria zajęła się sprawą zamontowania tablicy poświęconej jej pamięci w Kościele Parafialnym w Żbikowie.

2

toż

W ramach prac Okręgu, (Marii dodatkowo powierzono) opiekę nad podległym Kołem Nr 5 Piaseczno „Gontyń”. Uczestniczyła w zebraniach Koła, brała udział w uroczystościach organizowanych na tym terenie.

W latach dziewięćdziesiątych organizowała spotkania dyskusyjne w środowisku Grupy Samopomocy Koleżeńskiej Warszawa - Mokotów. Tematem zebrań była działalność konspiracyjna VII Obwodu.

Od kilkunastu lat, VI Rejon Pruszków - „Helenów” w okresie wiosennym organizuje rajdy po Miejscach Pamięci na terenie (tego rejonu). W rajdach tych bierze udział młodzież szkolna, harcerze i wszyscy chętni. (W tych imprezach Maria uczestniczyła poprzez organizowanie zespołu łączniczek, które pełniąc dyżur przy danym obiekcie, informowały uczestników rajdu o historii i wydarzeniach związanych z tym miejscem.)

3
2
5
4
6
1
Niemalą rolę odegrała w pracach jako członek redakcji Zeszytów Historycznych VII Obwodu AK „Obroza” (które zostały opracowane i wydane w kilkunastu egzemplarzach.)

Na szczególną uwagę zasługuje udział Marii i organizowanie przez nią spotkań z młodzieżą szkolną i przekazywanie im wiedzy na temat II wojny światowej, organizacji Podziemnego Państwa Polskiego, Armii Krajowej i innych wydarzeń z najnowszej historii Polski oraz własnych wspomnień z okresu konspiracji. Uczestniczyła również w organizowaniu konkursów wiedzy młodzieży szkolnej o sprawach wymienionych wyżej.

Maria współpracowała również z wieloma organizacjami i tak utrzymywała stały kontakt z generał Elżbietą Zawacką „Zo” (kurierką AK w okresie wojny) i za jej pośrednictwem z Pomorskim Archiwum Armii Krajowej, przy którym działa „Memoriał im. generał Marii Wittek” - legendarnej Komendantki Przynależenia Wojskowego Kobiet i żołnierza AK. Prace polegały na uczestniczeniu w sympozjach oraz redagowaniu i przesyłaniu materiałów dotyczących kobiet uczestniczących w konspiracji (biogramy, wspomnienia itp.).

Współpracowała również z komisją Historii Kobiet Biorących Udział w Walce o Niepodległość, przekazując materiały i biogramy kobiet z VII Obwodu, zaangażowanych w prace konspiracyjne.

Do końca życia uczestniczyła w działalności związanej z opieką nad grobami zmarłych żołnierzy AK, zarówno na terenie macierzystego VI Rejonu jak i na cmentarzach warszawskich. (Szczególnie dotyczyło to zmarłych łączniczek i Komendantki Henryki Zdanowskiej.)

(Zawsze znajdowała czas na utrzymywanie więzi z żołnierzami AK, koleżeństwem z Gimnazjum im. T. Zana w Pruszkowie, Szarych Szeregów, z łączniczek VI Rejonu. Brała udział w spotkaniach, odwiedzała chorych,

7

101-7

stworzyła

(z jej rodziny znajdowało u Marii zawsze zrozumienie i pomoc w trudnościach życiowych i nauce.

Była bardzo skromna. W całej swej bogatej działalności ^{nie} wysuwała swojej osoby na pierwszy plan, chociaż na to zasługiwała z racji funkcji oraz pracy włożonej w wykonanie powierzonych zadań.

Mając przed oczyma drobną, pochyloną postać Marii i pamiętając o obowiązkach, jakie wzięła na swoje barki, trzeba pochylić czoło przed siłą ^{ludzi} ducha i całkowitym oddaniem dla sprawy ^{innych} i dla Polski.

Pogrzeb Marii odbył się 23 stycznia, 2008 r. Pochowana została na Cmentarzu Powązkowskim.

Otrzymała odznaczenia:
Odnaczone została:

Odnaki państwowe

1. Złoty Krzyż Zasługi, 1974 r.
2. Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski - za szczególnie wyróżniającą się pracę pedagogiczną, w 1984 r.
3. Złota Odznaka Honorowa „Za zasługi dla Warszawy” w 1980 r.
4. Złoty Medal Opiekuna Miejsc Pamięci Narodowej, nadany przez Radę Ochrony Pamięci, Walk i Męczeństwa w 2004 r.

Stopnie i odznaki wojskowe

1. Sierżant - 1998 r.
2. Podporucznik Wojska Polskiego - 2000 r.
3. Krzyż Armii Krajowej - Londyn - 1973 r.
4. Warszawski Krzyż Powstańczy - 1983 r.
5. Odznaka Weterana Walk o Niepodległość - 1995 r.
6. Odznaka Honorowa za Zasługi dla SZŻAK - 1997 r.
7. Odznaka → Wyróżnienie za wkład pracy społecznej w SZŻAK poświęconej etosowi AK - 2002 r.
8. Złota Odznaka Zasługi SZŻAK - 2004 r.

w ciągu - To chyba powtórzenie?
jak wyżej 8

171-8

6. Odznaka Honorowa za Zasługi dla SZŻAK - 1997 r.
7. Odznaka - Wyróżnienie za wkład pracy społecznej w SZŻAK poświęconej etosowi AK - 2002 r.
8. Złota Odznaka Zasługi SZŻAK - 2004 r.

Dyplomy za pracę dydaktyczną

1. Kuratorium Okręgu Szkolnego Miasta Stołecznego Warszawy - dyplomy uznania za organizację i prowadzenie szkolnej pracowni biologicznej - 1991 r.
2. Dzielnicowa Rada Narodowa Warszawa Śródmieście - dyplom uznania za osiągnięcia w twórczej pracy pedagogicznej w zakresie nauczania biologii oraz pracy wychowawczej z młodzieżą - 1972 r.
3. Naczelnik Dzielniczy Warszawa Śródmieście - dyplom uznania za wieloletnią wyróżniającą pracę dla śródmiejskiej oświaty - 1987 r.

Odnaczenia PCK

1. Odznaki Honorowe Stopnia III i IV
2. Medal Siedemdziesięciolecia PCK

Wakacje, Kwiecień 2008 r.
opracowanie zespołu nauczycieli VI Rejonu VII Obwodu AK „Obroza”

Lidia Zielinska-Porayska ps. „Papeś” Lidia Zielinska-Porayska

Mania Tremblin - ps. kowu - Mania Tremblin

Kryszyne Opaliło - ps. Elzbieta - K Opaliło

czy to autorki?
tak

Maria Doñaj i Jej życie

W dniu 13 stycznia 2008 r. niespodziewanie zmarła mgr Maria Doñaj, ppor. Armii Krajowej VI Rejonu VII Obwodu AK „Obroża”. Drobna, krucha osoba, której życiorys mógłby wystarczyć na życie nie tylko jednego człowieka.

Urodziła się 2.04. 1923 r. w Poznaniu. Ojciec Józef był przedsiębiorcą handlowym, matka Leokadia, z domu Jarczewska zajmowała się domem i dziećmi. Rodzeństwo Marii to najstarszy brat Bogusz (żołnierz AK VI Rejonu VII Obwodu AK „Obroża”, a podczas Powstania Warszawskiego partyzant zgrupowania „Kampinos” (ps. „Maciej”), dwie młodsze siostry - Leokadia (żołnierz VI Rejonu AK, ps. „Cyryla”) i najmłodsza Aleksandra. Rodzina mieszkała w Wolsztynie do czasu kryzysu lat trzydziestych. Wówczas, z powodu zmiany pracy ojca, nastąpiło przeniesienie do Pruszkowa. Było to w 1935 r. Maria uczęszczała do Gimnazjum im. Tomasza Zana w Pruszkowie i do 1939 r. ukończyła trzy klasy. W okresie okupacji, na kursach tajnego nauczania uzyskała świadectwo dojrzałości przerabiając program gimnazjum i liceum.

Pracę konspiracyjną w Armii Krajowej rozpoczęła w lipcu 1944 r. składając przysięgę i jako łączniczka VI Rejonu VII Obwodu „Obroża” znalazła się w grupie dowodzonej przez Komendantkę - Henrykę Zdanowską, ps. "Barbara". Poza obowiązkami związanymi z łącznością, kolportowała prasę podziemną, dostarczała odpowiednie dokumenty ludziom ukrywającym się przed Niemcami itp. W czasie Powstania Warszawskiego pełniła również funkcję sanitariuszki na terenie „Dulagu 121” (obóz przejściowy dla ludności wyrzuconej z Warszawy) w Pruszkowie oraz w szpitalu we Wrzesinie (dzielnica Pruszkowa) wypełnionym rannymi i chorymi warszawiakami, a wśród nich ukrywającymi się powstańcami.

Najpoważniejsza była praca w Dulagu, gdzie Maria, z narażeniem życia potrafiła wyprowadzić z terenu obozu ludzi i ułokować ich w bezpiecznym

111-10

miejscu. Wśród nich było wiele ważnych osobistości z władz Podziemnego Państwa Polskiego.

Po zakończeniu wojny w 1945 r. rozpoczęła pracę w dziedzinie oświaty, ciągle doszkalać swoje kwalifikacje pedagogiczne mając na uwadze zawód nauczyciela i poświęcenie się pracy społecznej za swoje powołanie życiowe. I tak kolejno pracowała w Liceum Rolniczym w Mokoszynie (ziemia sandomierska), następnie, po ukończeniu studiów i uzyskaniu dyplomu w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Warszawie, uczyła biologii i chemii w Liceum Ogólnokształcącym w Mszczonowie. Jednocześnie znajdowała czas na organizowanie kursów doszkalających dla młodzieży opóźnionej w nauce oraz udzielała pomocy sanitarnej okolicznej ludności.

W roku 1955 podjęła pracę nauczycielki biologii w XV Liceum Ogólnokształcącym im. Narcyzy Żmichowskiej w Warszawie. Tu pracowała najdłużej, aż do 1989 r. W roku 1971 uzyskała tytuł magistra biologii w Wyższej szkole Pedagogicznej w Krakowie. W roku 1972 Kuratorium Oświaty m.st. Warszawy przyznało jej tytuł profesora szkoły średniej.

Była znakomitym pedagogiem zaangażowanym mocno w pracę zawodową, społeczną oraz wychowanie młodzieży w duchu patriotycznym. Zorganizowała Szkolne Koło PCK, Koło Przyjaciół Kombatanta, opiekowała się Kołem Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego.

Pod jej kierunkiem i z wpajaną przez Nią miłością do ojczyzny, młodzież redagowała na użytek wewnętrzny szkoły ilustrowaną kronikę, w której oprócz materiałów krajoznawczych znajdowały się wiadomości związane miejscem wydarzeń historycznych.

Ceniona przez uczniów i całe ciało pedagogiczne, została uhonorowana podniosłą uroczystością w auli szkolnej. W Izbie Pamięci poświęconej jej osobie odsłonięto tablicę pamiątkową. Jest to sala biologii, w której Maria uczyła i wiele czasu poświęcała swoim kochanym uczniom. Tablica w niej ✓

dział poświęcony został działalności Środowiska „Obroza” oraz późniejszej działalności Okręgu Warszawa Powiat, tj. sprawozdaniom okresowym, zdjęciom i kasetom z uroczystości i różnych spotkań byłych żołnierzy Armii Krajowej. ✓

Osobny dział zawiera szczegółową dokumentację Miejsc Pamięci na terenie VII Obwodu, tj. zdjęcia i opisy tablic, pomników, pamiątkowych głazów pomnikowych itp. poszczególnych Rejonów. Maria kwalifikowała te materiały w tematyczne zbiory i dalej, we współpracy z zespołem opracowane zostały skrupulatnie spisy poszczególnych obiektów. ✓

W październiku 1994 r. zmarła Komendantka łączności VI Rejonu "Helenów" - Pruszków Henryka Zdanowska, ps. „Barbara”. Zmarła zostawiła testament z wyznaczeniem zadań dla podległych żyjących łączniczek, wyznaczając Marię jako przewodniczącą tego zespołu składającego się z 5 osób.

Przed Marią stanęło następne poważne zadanie do wykonania, a mianowicie uporządkowanie materiałów archiwalnych pieczołowicie zbieranych przez „Barbarę” z narażeniem życia.

Prace nad opracowaniem tego archiwum rozpoczęły się już pod koniec 1994 r. Sporządzonych zostało 14 teczek tematycznych oraz albumy ze zdjęciami i innymi pamiątkami, np. opaska z Godłem Polski, przy której składano przysięgę w okresie wojny. Zbiory archiwalne Henryki Zdanowskiej, zgodnie z ustaleniami Zarządu Okręgu stały się częścią składową Archiwum VII Obwodu AK „Obroza”.

Maria z zadania wyznaczonego przez swoją Komendantkę wywiązała się znakomicie z pełną sumiennością.

Opracowane zbiory całego Archiwum VII Obwodu zostały przekazane przez Marię i zespół do Archiwum Akt Nowych w Warszawie w trzech etapach, począwszy od 1997 r. Prace trwały od 1990 r. aż do 2007 roku, zbiory zaś obejmują 14 działów i około 300 teczek tematycznych. Wielką zasługą Marii była inicjatywa przekazania pod opiekę poszczególnych Miejsc Pamięci (tablic,

pomników itp.) instytucjom, urzędom, szkołom oraz kościołom. Sporządzone zostały pod Jej kierownictwem, akta dotyczące danego miejsca i protokół obustronnie podpisany przez przekazującego i przyjmującego obowiązki opieki nad danym obiektem. Z Jej inspiracji powstał zespół łączniczek, które zajęły się sprawą upamiętnienia miejsca, gdzie podczas okupacji znajdowała się skrzynka łączności VI Rejonu oznaczona kryptonimem 15/5. Zespół ten zajął się zbiórką funduszy, opracowaniem projektu i wykonaniem tablicy pamiątkowej, której odsłonięcie odbyło się w 1997 roku na domku pp. Zdanowskich w Pruszkowie przy ul. Łączniczek AK 8 (dawna ulica Szkolna). Dodać należy, że domek ten rozebrano i na nowo cały zespół wraz z Marią zajął się sprawą zamontowania tej tablicy na nowym budynku powstałym w tym samym miejscu. Pamiętając o przeszłości i swojej Komendantce Henryce Zdanowskiej, Maria zajęła się sprawą zamontowania tablicy poświęconej jej pamięci w Kościele Parafialnym w Żbikowie.

W ramach prac Okręgu, Marii dodatkowo powierzono opiekę nad podległym Kołem Nr 5 Piaseczno „Gontyń”. Uczestniczyła w zebraniach Koła, brała udział w uroczystościach organizowanych na tym terenie.

W latach dziewięćdziesiątych organizowała spotkania dyskusyjne w środowisku Grupy Samopomocy Koleżeńskiej Warszawa - Mokotów. Tematem zebrań była działalność konspiracyjna VII Obwodu.

Od kilkunastu lat, VI Rejon Pruszków - „Helenów” w okresie wiosennym organizuje rajdy po Miejscach Pamięci na terenie tego rejonu. W rajdach tych bierze udział młodzież szkolna, harcerze i wszyscy chętni. W tych imprezach Maria uczestniczyła poprzez organizowanie zespołu łączniczek, które pełniąc dyżur przy danym obiekcie, informowały uczestników rajdu o historii i wydarzeniach związanych z tym miejscem.

Niemalą rolę odegrała w pracach, jako członek redakcji Zeszytów Historycznych VII Obwodu AK „Obroza”, które zostały opracowane i wydane w kilkunastu egzemplarzach.

Na szczególną uwagę zasługuje udział Marii i organizowanie przez nią spotkań z młodzieżą szkolną i przekazywanie im wiedzy na temat II wojny światowej, organizacji Podziemnego Państwa Polskiego, Armii Krajowej i innych wydarzeń z najnowszej historii Polski oraz własnych wspomnień z okresu konspiracji. Uczestniczyła również w organizowaniu konkursów wiedzy młodzieży szkolnej o sprawach wymienionych wyżej.

Maria współpracowała również z wieloma organizacjami i tak utrzymywała stały kontakt z generał Elżbietą Zawacką „Zo” - kurierką AK w okresie wojny i za jej pośrednictwem z Pomorskim Archiwum Armii Krajowej, przy którym działa „Memoriał im. generał Marii Wittek” - legendarnej Komendantki Przysposobienia Wojskowego Kobiet i żołnierza AK. Prace polegały na uczestniczeniu w sympozjach oraz redagowaniu i przesyłaniu materiałów dotyczących kobiet uczestniczących w konspiracji (biogramy, wspomnienia itp.).

Współpracowała również z komisją Historii Kobiet Biorących Udział w Walce o Niepodległość, przekazując materiały i biogramy kobiet z VII Obwodu, zaangażowanych w pracach konspiracyjnych.

Do końca życia uczestniczyła w działalności związanej z opieką nad grobami zmarłych żołnierzy AK, zarówno na terenie macierzystego VI Rejonu jak i na cmentarzach warszawskich. Szczególnie dotyczyło to zmarłych łączniczek i Komendantki Henryki Zdanowskiej.

Zawsze znajdowała czas na utrzymywanie więzi z żołnierzami AK, koleżeństwem z Gimnazjum im, T. Zana w Pruszkowie, Szarych Szeregów, łączniczek VI Rejonu. Brała udział w spotkaniach, odwiedzała chorych,

z jej rodziny znajdowało u Marii zawsze zrozumienie i pomoc w trudnościach życiowych i nauce.

Była bardzo skromna. W całej swej bogatej działalności nie wysuwała swojej osoby na pierwszy plan, chociaż na to zasługiwała z racji funkcji oraz pracy włożonej w wykonanie powierzonych zadań.

Mając przed oczyma drobną, pochyloną postać Marii i pamiętając o obowiązkach, jakie wzięła na swoje barki, trzeba pochylić czoło przed siłą ducha i całkowitym oddaniem dla sprawy innych i dla Polski.

Pogrzeb Marii odbył się 23 stycznia, 2008 r. Pochowana została na Cmentarzu Powązkowskim.

Odznaczona została:

Odznaki państwowe

1. Złoty Krzyż Zasługi 1974 r.
2. Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski - za szczególnie wyróżniającą się pracę pedagogiczną, w 1984 r.
3. Złota Odznaka Honorowa „Za zasługi dla Warszawy” w 1980 r.
4. Złoty Medal Opiekuna Miejsc Pamięci Narodowej, nadany przez Radę Ochrony Pamięci, Walk i Męczeństwa w 2004 r.

Stopnie i odznaki wojskowe

1. Sierżant - 1998 r.
2. Podporucznik Wojska Polskiego - 2000 r.
3. Krzyż Armii Krajowej - Londyn - 1973 r.
4. Warszawski Krzyż Powstańczy - 1983 r.
5. Odznaka Weterana Walk o Niepodległość - 1995 r.
6. Odznaka Honorowa za Zasługi dla SZŻAK - 1997 r.
7. Odznaka - Wyróżnienie za wkład pracy społecznej w SZŻAK poświęconej etosowi AK - 2002 r.
8. Złota Odznaka Zasługi SZŻAK - 2004 r.

- 6. Odznaka Honorowa za Zasługi dla SZŻAK - 1997 r.
- 7. Odznaka - Wyróżnienie za wkład pracy społecznej w SZŻAK poświęconej etosowi AK - 2002 r.
- 8. Złota Odznaka Zasługi SZŻAK - 2004 r.

Dyplomy za pracę dydaktyczną

- 1. Kuratorium Okręgu Szkolnego Miasta Stołecznego Warszawy - dyplomy uznania za organizację i prowadzenie szkolnej pracowni biologicznej - 1991 r.
- 2. Dzielnicowa Rada Narodowa Warszawa Śródmieście - dyplom uznania za osiągnięcia w twórczej pracy pedagogicznej w zakresie nauczania biologii oraz pracy wychowawczej z młodzieżą - 1972 r.
- 3. Naczelnik Dzielnicy Warszawa Śródmieście - dyplom uznania za wieloletnią wyróżniającą pracę dla śródmiejskiej oświaty - 1987 r.

Odznaczenia PCK

- 1. Odznaki Honorowe Stopnia III i IV
- 2. Medal Siedemdziesięciolecia PCK

Warszawa, kwiecień 2008 r.

*Opracowanie zespołu Nauczycielek VI Rejonu, VII Obwodu AK „Obroża”
Okręg WWA Miasto*

Z. Zielińska-Porayska

K. Opalno M. Tremblin

*Zofia Porayska-Zielińska
ps. „Popiel”*

*Krzyszyna Opalno
ps. „Elżbieta”*

*Maria Tremblin
ps. „Lena”*

IV/1A.

KORRESPONDENCJA 2 FAPAK

Toruń 23 04 96

Szanowne Drogie Panie,

Do pani: Dana... Pomocnik k. history

Serdecznie dziękuję za miły list z 26 marca br. (przechodziłam brzydką gripę, stąd opóźnienie odpowiedzi) oraz za Zeszyt Historyczny VII Obwodu AK "Obroże".

Jest to Zeszyt świetnie opracowany, rzetelnie na dobrych, obfitych źródłach oparty. Czy zechcą Panie przekazać moją opinię Redaktorom? Wyeksponujemy go na wystawie, jaka będzie towarzyszyć naszej VI Sesji naukowej nt. wojennej służby Polek na wszystkich frontach II wojny światowej w listopadzie br (Czy mogłabym prosić o 2 dalsze egzemplarze - oczywiście z rachunkiem?).

Już teraz zapraszam Panie do uczestniczenia w tej Sesji, a tam się wreszcie poznamy osobiście. Nie mam telefonu żadnej z Pań, które tak miło nazywacie się "Łączniczkami "Barbary", chętnie zatelefonowałabym do Pań w czasie moich już rzadkich pobytów w Warszawie.

Bardzo serdecznie pozdrawiam i jeszcze raz dziękuję za pamięć

ΣΣ

Warszawa, dnia 18 stycznia 2001

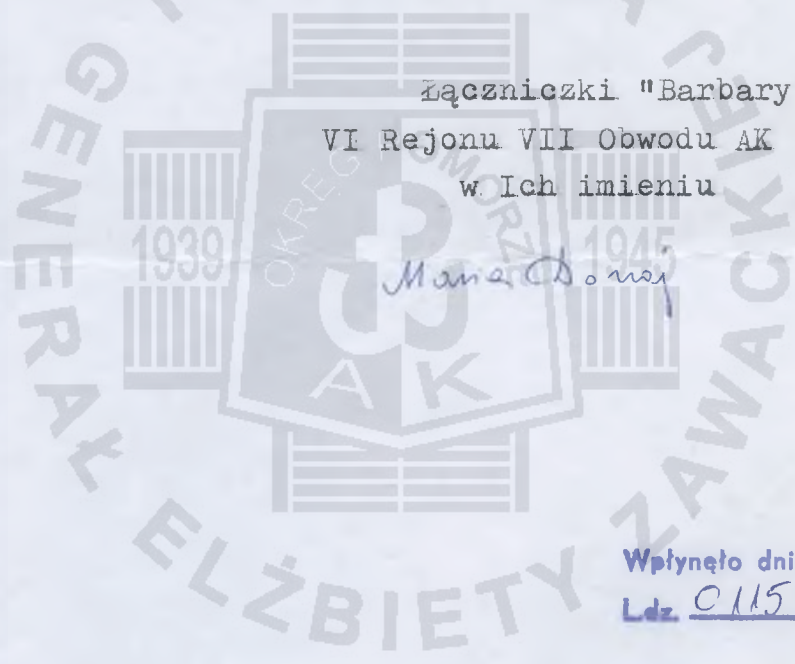
Szanowna Pani Profesor!

Dziękujemy serdecznie za miłe życzenia noworoczne i jednocześnie komunikujemy, że opracowanie nasze pt. ppor. Henryka Zdanowska "Barbara" "Jej życie i działalność konspiracyjna w służbie łączności" przesłałyśmy w lutym 1999 r. Zgodnie z życzeniem dodatkowy egzemplarz tego opracowania załączamy do niniejszego listu. Życzymy zdrowia i pozdrawiamy serdecznie

1 zał.

załączniczki "Barbary"
VI Rejonu VII Obwodu AK "Obroza"
w Ich imieniu

Mania D. Ony

Wpłynęło dnia 22.01
Licz. 0115 HSK 2001
DW.

fu *2001* *do 22.01.01*

FUNDACJA
 Archiwum Pomorskie Armii Krajowej
 ul. Wielkie Garbary 2, 87-100 Toruń
 fax/☎ (0-56) 65-22-186
 Konto: WBK II Oddział w Toruniu
 10901506-4675-128-00-0

MEMORIAŁ GENERALA
 MARII WITTEK

POW
 PWK

WSK-
 -AK

z dr. 0155 / WSK / Pool

Szanowne Pani

Maria Donaj

ul. ŻYLNIEGO 23 mH

07-701 WARSZAWA

*Droga Pani Mario Termini 23 I 2007
 Dziękuję za list 21.5.07, Proszę o przesyłanie kopii biogramu "Barbara" pozostawiam sobie możliwość prof. R. Radziwiłłowi, która - jak Pani wiadomo - przysłała niedawno krótki przegłosowany kod osobom w tym samym "Syberckim" archiwum "Kontakt - Żołnierzy".
 Wskazuję o tym Pani listem przedyskutowałam z Kabinem w sprawie formiszkim Archiwum WSK, detekcja przysłała mi listy z wiadomością. Była zażyciem, kiedy po "Syberckim" była zażyciem "Barbara" o Waszym imieniu i nazwiskiem "Barbara" i kilka dni temu do Pani.
 Wskazuję Pani, że Pani i Wasze kochane są w tym.
 Bardzo nalegam na Pani, Proszę o przesyłanie kopii biogramu "Barbara" i Waszego imienia i nazwiska "Barbara" i Waszego imienia i nazwiska "Barbara" i Waszego imienia i nazwiska "Barbara".
 Szczęść Państwu.*

MEMORIAŁ
General Marii Wittek

Toruń 26 I 2001 r.

Pani Maria Donaj
ul. Żywnego 23 m 7
07-701 Warszawa

1.dz.0139/WSK/2001

kopie

Szanowna Pani,

W imieniu Pani Profesor Elżbiety Zawackiej przekazuję serdeczne pozdrowienia. Dziękuję za zgłoszenie do Memoriału General Marii Wittek, cieszymy się z każdego nowego członka. Materiały jakie przekazała Pani na temat p. Henryki Zdanowskiej zostały dołączone do jejteczki. Serdecznie za nie dziękuję. Bardzo cieszę się ze współpracy z Panią i mam nadzieję, że będzie ona nadal trwała.

Szanowna Pani, informuję, że w naszym archiwum znajduje sięteczka osobowa na Pani nazwisko o numerze inwentarzowym 2180/WSK. Na razie materiał w niej zgromadzony jest dość skromny dlatego chciałabym Panią gorąco prosić o przesłanie relacji na temat własnej działalności wojennej (schemat relacji załączam). Interesują nas także wszelkie inne materiały związane z Pani działalnością okupacyjną (dokumenty lub ich kserokopie, artykuły prasowe, wspomnienia). Proszę także o przesłanie zdjęcia, w miarę możliwości z czasu wojny, może być też współczesne.

Załączam ostatni numer Biuletynu, Komunikat nr 10, a także wzór relacji WSK. Przesyłam serdeczne pozdrowienia od wszystkich pracowników i liczę na dalszą współpracę Pani z naszym archiwum.

Z wyrazami szacunku

Dorota Kromp
mgr Dorota Kromp

Dokumentalistka Archiwum WSK

Drogi Pan Mario i Wasylnie
Miłe Łowczarki, Barbory,

14-6

Dziękuję za przysłane materiały
biogr. dot. Rynny Łaskowski - Sta-
chowki - miałam o niej wyjątkowo
mało danych. Jej biografie najlepiej
są u II tomie Wronka Kobit odnow.

VM. Jakiekolwiek dane o niej do
Kobiteki z VM ^{nie tylko z Wronki} (później o tychże me-
litach A-G, znajdujących się u I tomie,
który ukazał się na jej imię) są
bardzo potrzebne - a zwłaszcza
tym, że wy maie w Obrodzi tak
później porównawanie zbioru

Bardzo serdecznie Wasylnie
Panię pozdrawiam i jeszcze
raz dziękuję

Susanna Zawacka

MEMORIAL
General Marii Wittek

Toruń 7 III 2002 r.

Pani Maria Donaj
ul. Żywnego 23 m. 17
07-701 Warszawa

1.dz.769 WSK

Szanowna Pani,

Na polecenie Pani Profesor przesyłam Pani ulotkę informacyjną o XII listopadowej Sesji popularnonaukowej poświęconej wojennej służbie kobiet. Zapraszamy do czynnego udziału w naszej sesji.

Szanowna Pani, zwracam się również do Pani z prośbą. Jak Pani zapewne wie Fundacja „Archiwum Pomorskie Armii Krajowej” funkcjonuje dzięki finansowemu wsparciu darczyńców. Cenna jest dla nas każda złotówka. Poszukujemy sponsorów, firm i instytucji, które byłyby gotowe wspomóc naszą działalność utrwalającą walkę żołnierzy AK na Pomorzu i kobiet-żołnierzy na wszystkich frontach II wojny światowej. Czy mogłaby Pani polecić nam ewentualnych sponsorów? Bardzo proszę o pomoc w tej sprawie.

Załączam serdeczne pozdrowienia.

Z wyrazami szacunku

Dorota Kromp

Dorota Kromp

Dokumentalistka Archiwum WSK

proszę do-
łączyć
ulotkę o
XII sesji.

Prof. dr hab. Elżbieta Zawacka
87-100 Toruń, ul. Gagarina 136 m 26
tel. 056 / 65 17 344
e-mail: zawacka@wp.pl

Toruń 19 IV 2005 r.

L. 12. 1085/E2/05

Kojie

Panie Maria Donaj i Maria Tremblin
Środowisko AK „Obroza”

Szanowne Panie,

Dziękujemy bardzo za list z 16 marca br. i za miłe Życzenia Wielkanocne przeprasząc jednocześnie za opóźnienie w odpowiedzi. Dziękujemy za cenny życiorys śp. Krystyny Laskowskiej-Stachowiak, został wykorzystany przy opracowaniu jej biogramu do II tomu *Słownika VM Kobiet*.

Dziękujemy także za przesłane propozycje nazwisk (wraz ze zdjęciami i notami biograficznymi) do naszej Galerii Kobiet Walczących o Niepodległość, oraz za zdjęcia miejsc upamiętniania z Obwodu „Obroza”. Mamy nadzieję, że uda się opracować takie portrety kobiet i miejsc upamiętniania dla każdego Obwodu AK.

Z wyrazami szacunku

Dorota Kromp
Dorota Kromp

Sekretarka prof. Elżbiety Zawackiej

Szanowne Drogie Panie,

Jestem Paniom tak serdecznie wdzięczna za Waszą pomoc, za całość Waszej pracy historycznej. Nie ma obwodu AK – biorąc pod uwagę 6 pozostałych obwodów Okręgu Warszawa, jak i obwody podokręgów Obszaru Warszawskiego i innych Okręgów AK, które miałyby tak świetnie pracujące – dzięki działalności Waszego Zespołu Łączniczek „Barbary” – archiwum obwodowe AK. Marzę tylko o tym, żeby nasze tu archiwum podobnie działało.

Choruję niestety, muszę się częściowo wyłączać z pracy – przepraszam za opóźnienie odpowiedzi. Liczę na Waszą dalszą pomoc i bardzo serdecznie wszystkie Panie pozdrawiam.

Elżbieta Zawacka

PS. Usiłujemy wszcząć, jak Wam pewnie mówiła „Karola”, w 2005 Roku Upamiętniania Wojennej Służby Kobiet, „Akcję Pomnikową” dla żołnierzy-kobiet – jaką to akcją „Obroza”, zdołała tak pięknie dokonać Łączniczką.

22

Prof. dr hab. Elżbieta Zawacka
87-100 Toruń, ul. Gagarina 136 m 26
tel. 056 / 65 17 344
e-mail: zawacka@wp.pl

14-9

Toruń 29 IV 2005 r.

L.dz. 1156/E2/05 1 kopie wEZ

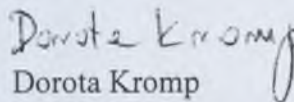
Pani Maria Donaj
ul. Żywnego 23 m. 17
02-701 Warszawa

Szanowna Pani,

W nawiązaniu do poprzedniego listu z 19 bm. przesyłam Pani projekt biogramu Krystyny Laskowskiej z d. Stachowiak przygotowany do II tomu *Słownika Biograficznego Kobiet Odznaczonych Orderem Wojennym Virtuti Militari*. Choć jest dość obszerny, brakuje w nim jednak dość istotnych szczegółów. Byłybyśmy bardzo rade uzupełnieniu danych, choć pewnie o to trudno. Szczególnie chodzi nam o dane dotyczące rodziny (daty życia rodziców i brata, o zawód ojca, może o losy powojenne i informacje o mężu – data ślubu, kim był mąż, czy mają dzieci), a także o bardziej szczegółowe dane dotyczące przedwojennych i powojennych losów K. Laskowskiej (czy należała do PWK, harcerstwa, czy przeszła kursy sanitarne, co robiła w latach 1937-1939, czy brała udział w kampanii wrześniowej, od kiedy działała w konspiracji, czym zajmowała się po wojnie, czy należała do jakichś organizacji społecznych, kombatanckich itp.). Będziemy wdzięczne za wszelką pomoc.

Czy posiada Pani możliwość korzystania z poczty internetowej? Może ktoś ze znajomych mógłby użyczyć Pani swój adres e-mail? To bardzo usprawniłoby nasze kontakty. Podaję e-mail Pani Profesor: zawacka@wp.pl

Z wyrazami szacunku

Dorota Kromp

Sekretarka prof. Elżbiety Zawackiej

Załącznik

1) Projekt biogramu odznaczonej VM Krystyny Laskowskiej z d. Stachowiak.

Wnie Dowej

l. obr. 4523/E7/4-8711/05

10-10

-ca. Biuletyn
-refleksje

Drogi Miłej Pamięci,

przesyłam ~~ci~~ serdeczne życzenia miłej Gwiazdki a także wiele pomyślności w Nowym 2006 Roku. W te szczególne dni Świąt Bożego Narodzenia przychodzą refleksje nad całym naszym życiem a zwłaszcza przypominają się Gwiazdki lat naszej służby wojennej – przeżyjmy je więc razem wspólnymi myślami. Załączam ~~ci~~ – nie mając sama daru pięknego słowa – „Refleksje” jednej z nas; urzekły mnie one, przysłane z dalekiej Kanady przez młodzieńką „w onym czasie” żoliborską łączniczkę bojową „Ewę” – może podumamy nad nimi razem

Bgdzieś poemi razem w te najpiękniejsze
Świąta – Kocham Maria,
Olga Maria, Leokadia, Krystyna,
Zofia i „Za” – z najlepszymi myślan

Gwiazdka 2005

L. dr. 669/E2/06

10-11

Do M. Domey

Łódź

Wielkanoc 2006

Drogiu Izraelu Barbary z
Okroży 4

dziękuję za miłą kartkę, proszę tam
zwoleć na zjelenie Pogodiny
Świąt dla Waszych Pań - i
zapraszam na zjazd:

Dnia 30 maja br. chcemy naszymi
stronami Muzeum Wojskowy Świąt
Polek - dostaliśmy piękny nowy
podręcznik od Przewodniczącej
Ale po 60 latach mi bytu jest
jeszcze zbyt mało. Pomóżcie
wzbogacić ekspozycje wyprosz-
nymi w wystawie Wąsów zma-
-jonymi Kombatantów!

Zgóry dziękuję za
najlepsze pozdrawienia.
Eliżbieta Zawacka, 20'

Toruń 27 VII 2006 r.

L. dz. 1653/P-2/06

Kopie

Panie Maria Donaj i Maria Tremblin
Środowisko AK „Obroza”

Szanowne Panie,

W związku z naszymi pracami nad III tomem *Słownika Biograficznego Kobiet Odznaczonych Orderem Wojennym Virtuti Militari* zwracamy się do Pań z prośbą o pomoc w zdobyciu dodatkowych danych do biogramu odznaczonej VM Haliny Pipiórskiej, która w czasie wojny działała na terenie Piastowa w VII Obwodzie „Obroza”. Może w materiałach Środowiska AK „Obroza” znajdują się jakieś informacje na jej temat, może fotografia, będziemy wdzięczne za przysłanie ich do nas (biogram w załączeniu).

Mamy nadzieję, że odebrały Panie, jako współautorki, po egzemplarzu II tomu *Słownika VM Kobiet* od p. Izy Kuczyńskiej z Warszawy (tel. 836 66 62 wewn. 174) – prosimy o uwagi recenzyjne.

W podziękowaniu za wieloletnią współpracę w upamiętnianiu udziału kobiet w II wojnie światowej prosimy o odebranie u p. I. Kuczyńskiej Odznaki Pamiątkowej Memoriału Generał Marii Wittek. Prosimy o pisemne potwierdzenie ich otrzymania wraz z podaniem swojego stopnia wojskowego.

Dnia 31 lipca br. ukaże się w „Rzeczpospolitej” dodatek poświęcony Wojskowej Służbie Kobiet, będą tam także zamieszczone informacje o Pani Profesor i o naszej Fundacji.

Przesyłamy apel w sprawie tworzonej przez naszą Fundację imiennej listy poległych żołnierz-kobiet czasu II wojny światowej. Może będziecie Panie mogły pomóc nam w jej uzupełnieniu?

Załączam serdeczne pozdrowienia i podziękowania od Pani Profesor

Z wyrazami szacunku

Dorota Kromp
Dorota Kromp

Sekretarka prof. Elżbiety Zawackiej

Zał.

- 1) Projekt biogramu H. Pipórskiej
- 2) Apel w sprawie listy poległych żołnierz-kobiet

Wesołych Świąt 10-13

Братовна Рами,
Привітання надіємо швидко-
щоб зібрався wraz z
нашою групą Командою
ММ. Віримо, що з
всього часу з Вами і очікуємо
на зустріч з перебігом Вами.
Підприємства
Підприємства

z усіма з нами
Dorota Kowalska

L. dr. 444/EZ/08

10-14

Do M. Dowej

tytuł

Wydane przez Fundację „Archiwum i Muzeum Pomorskiej Armii Krajowej oraz Wojskowej Służby Polek”
Fot. Hanna Sikorska, druk. Druk-Tor, Toruń, tel. 056 678 10 19

Toruń, 17 I 2008 r.

Szanowne Pani,

Dziękujemy za ostatnie polecenie. Pani Profesor prosi o informację, które z Pani koleżanek, Techniczek „Henryki” jako bardziej sumienne, powinny także otrzymać odznakę pamiątkową Memoriatu Generali Marii Litter.

Będziemy wdzięczne za przesłanie Panu ich nazwiska (jeśli to możliwe ze stopniami wojskowymi) oraz adresów.

Pani Profesor przesyła serdeczne pozdrowienie, do których się dotęrzem z wyrazami szacunku

Dorota Kromp
Sekretarka prof. Elżbiety Zwickiej

FUNDACJA
 "Archiwum i Muzeum Pomorskie
 Armii Krajowej oraz Wojskowej Służby Powietrznej"
 w Toruniu

Wpłynęło dnia: 28.02.2008
 dz. 610/ kopie
 124-417/08

Załączniki:
 Referent:

178/08

Warszawa, dnia 18 lutego 2008 r. 3692
 14-15
 13 II

Pani
 Prof. Gen. Elżbieta Zawacka
 ul. Gagarina 136 m. 26
 87-100 Toruń

wzesyłam treść artykułu o s.p. Marii Donaj do dyspozycji
 wykorzystania. Opracowany przez naszą koleżankę Zofię Chmuronę
 do kłótki zeszytów historycznych "Na przedpolu Warszawy" i Przeglądu
 Pruskowskiego
 serdecznymi pozdrowieniami

Krzysztof Opallo
 Zofia Poraycha - Zichorska
 Maria Tremblin
 (archivistki)

№. 2180 WSK

AK

Wa-40

DONAJ MARIA

Y Nazwiskowe karty informacyjne k. 6

i

T: 2180

AK

DONAJ Marie

W-we

Prześle informacje na temat Henryki
Zdanowskiej: "Pan. H. Zdanowska ps. "Bar-
bara". Jej życie i działalność kompin-
cyjna w "Klubie Uczestni AK" i m.in.,
L. dz: 0115/WSK/01.

Zob. Też: ZDANOWSKA Henryka
415/WSK

D.W. I 2001.

T. 2180

#K
V-wa

DONIY Maria

zob.

Matusiak J., Poświęcenie tablicy ...

"Dawson Zbikowo" 1997 nr 11, s. 9-10

W: T. 415/WBK - Żołanowska Henryka

K. Miś '97

++ DONAJ Maria
ps. „Krystyna”

AK
Warsawa

Z wielkim smutkiem zawiadamiamy,
że w dniu 13 stycznia 2008 roku
odeszła od nas

SP
1939 **Maria Donaj** 1945
ps. „Krystyna”

wiceprezes Zarządu Okręgu Warszawa-Powiat
Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej.

Żegnamy niestrudzonego działacza społecznego
w środowisku weteranów,
oddanego sprawie tradycji i etosu AK.
Będzie nam bardzo brakowało Jej inicjatyw
związanych z ochroną pamięci
czynu zbrojnego Armii Krajowej.

Uroczystości pogrzebowe odbędą się
w środę, dnia 23 stycznia 2008 roku
na Cmentarzu Powązkowskim,
po mszy świętej o godzinie 12.00
w kościele św. Karola Boromeusza.

++ DONAJ Maria
Ps. „Krystyna”

AK
U-ua

Z wielkim smutkiem zawiadamiamy,
że w dniu 13 stycznia 2008 roku
odeszła od nas

SP

Maria Donaj

ps. „Krystyna”

wiceprezes Zarządu Okręgu Warszawa-Powiat
Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej.

Żegnamy niestrudzonego działacza społecznego
w środowisku weteranów,
oddanego sprawie tradycji i etosu AK.
Będzie nam bardzo brakowało Jej inicjatyw
związanych z ochroną pamięci
czynu zbrojnego Armii Krajowej.

Uroczystości pogrzebowe odbędą się
w środę, dnia 23 stycznia 2008 roku
na Cmentarzu Powązkowskim,
po mszy świętej o godzinie 12.00
w kościele św. Karola Boromeusza.

++ DONAJ Maria
ps. "Kryształna"

AK
13-00

W dniu 13 stycznia 2008 roku
zmarła nasza droga Przyjaciółka

mgr Maria Donaj

ppor. Armii Krajowej

Kobieta wielkiego serca, gorąca patriotka,
nieustrudzona w pracy społecznej, przyjaciółka młodzieży,
życzliwa dla wszystkich.

W czasie okupacji niemieckiej łączniczka
(pseudonim „Kryształna”) VI Rejonu „Helenów”.

VII Obwód „Obroża” Armii Krajowej.

Po wojnie zgodnie z powołaniem,
profesor szkół średnich, ostatnio w XV Liceum
Ogólnokształcącym im. N. Żmichowskiej w Warszawie.

Członek Zarządu Światowego Związku
Żołnierzy Armii Krajowej - VII Okręg „Obroża”
Warszawa-Powiat.

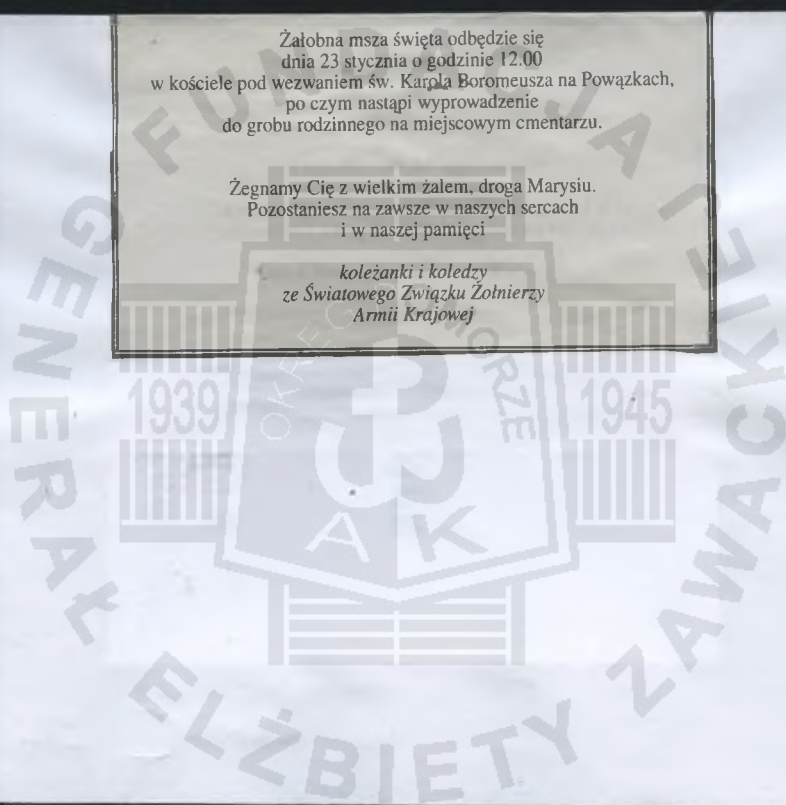
Odnaczona Krzyżem Kawalerskim Orderu
Odrodzenia Polski, Warszawskim Krzyżem Powstańczym,

Złotym Krzyżem Zasługi,
Złotą Odznaką „Za Zasługi dla Warszawy”,
Złotym Medalem Opiekuna Miejsc Pamięci Narodowej,
oraz wieloma innymi odznaczeniami.

Żałobna msza święta odbędzie się
dnia 23 stycznia o godzinie 12.00
w kościele pod wezwaniem św. Karła Boromeusza na Powązkach,
po czym nastąpi wyprowadzenie
do grobu rodzinnego na miejscowym cmentarzu.

Żegnamy Cię z wielkim żalem, droga Marysiu.
Pozostaniesz na zawsze w naszych sercach
i w naszej pamięci

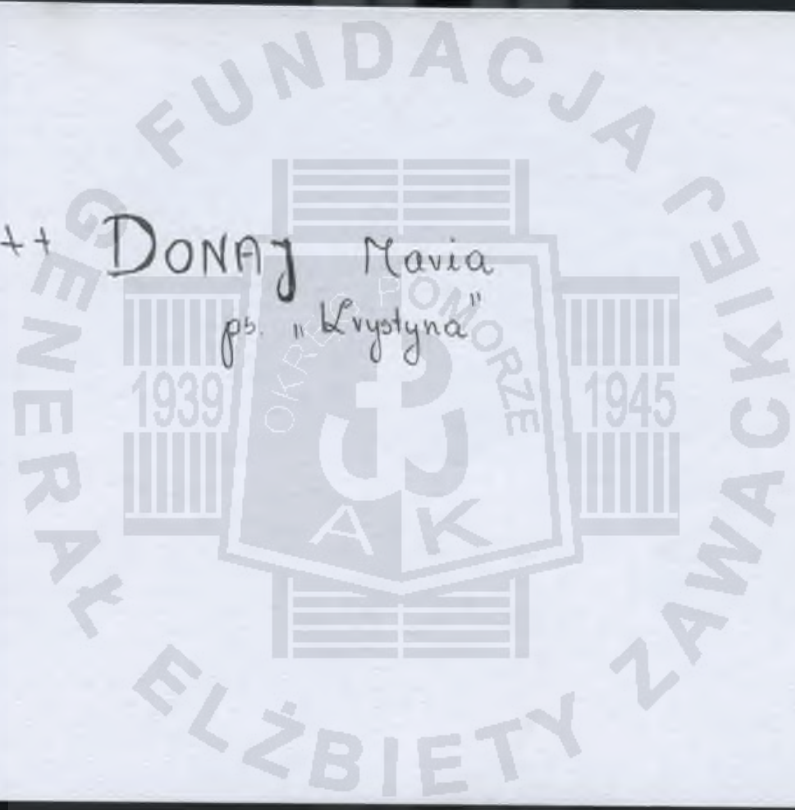
*koleżanki i koledzy
ze Światowego Związku Żołnierzy
Armii Krajowej*

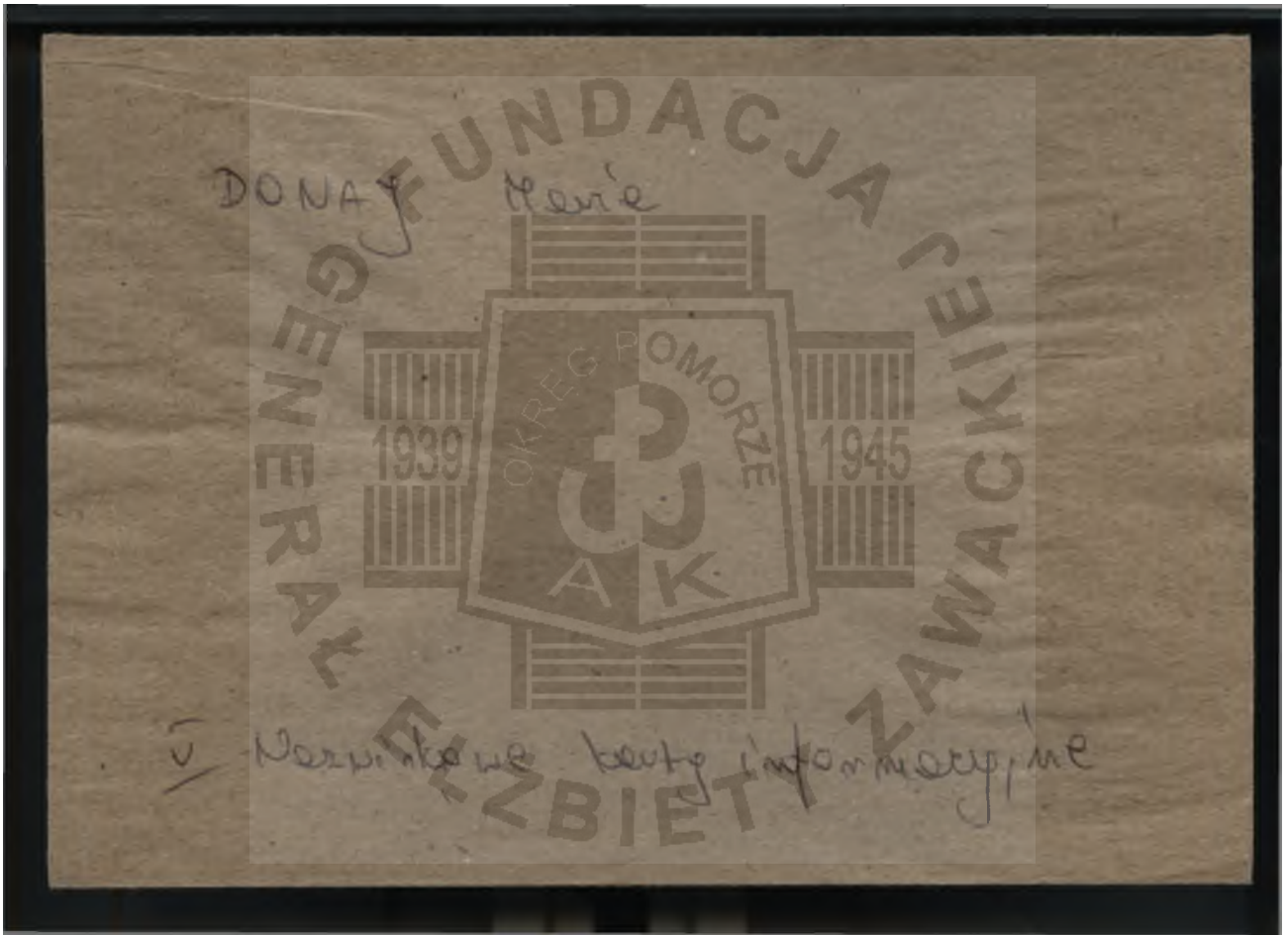

a

AK
U-5a

++ DONAJ Navia
ps. "Krytyka"

DONAJ Maria